



Ali Esgin ve Güney Çeğin (Ed.), *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar*, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2018, 472 s.

Değerlendiren: Zübeyde Demircioğlu

Gündelik olan sıkıcıdır (arkada kalan, geriye düşendir; çöp kutularımız ve mezarlıklarımızı dolduran hayat kalıntısıdır; işe yaramazdır, hurdadır); fakat aynı zamanda eğer ki bizi tam da varoluşun kendiliğindenliğine ve yaşanana -tüm spekülâtif formülasyonlardan, belki tüm insicamdan, tüm düzenlilikten uzaklaşan yaşamış ana- geri götürecekse en önemli işte tam da bu bayağılıktır (Blanchot akt. Gardiner, 2016, s. 13)

Rutin, sıkıcı, tekdüze ve aşına olunan olarak nitelenen, gündelik olan toplumsal yaşamın en fazla gözden kaçırılan ya da yanlış anlaşılabilir taraflarından biridir. Oysa sosyoloji bildik olanı bilmedikleştirmeli, gündelik akışı masaya yatırmalı, rutini sorgulamalıdır (Bauman, 1999, s. 24). Bu anlamda Ali Esgin ve Güney Çeğin tarafından derlenen ve 2018 yılında Phoenix Yayınevi tarafından yayımlanan *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Temalar, Sorunsallar ve Güzergahlar* başlıklı kitap böylesi bir sosyolojik perspektifin gelişmesi yönünde önemli bir katkıdır. Kitap, gündelik hayat pratiklerini inceleme nesnesi olarak ele alan kuramcılara kronolojik biçimde yer vererek gündelik hayat sosyolojisinin gelişimine zemin hazırlayan kuramları sistematik bir şekilde masaya yatırmaktadır.

Esgin ve Çeğin dâhil olmak üzere on beş yazarın katkıda bulunduğu kitap, toplam on altı bölümden oluşmaktadır. Kitabın takdim ve girişten oluşan ilk iki bölümünde “Neden gündelik hayat sosyolojisi çalışmalıyız?” ve “Kitapta nasıl bir izlek takip edildi?” sorularına cevap veren Esgin ve Çeğin, amaçlarını gündelik hayat pratiklerini nesneleştiren bir sosyolojik perspektif geliştirme çabası olarak özetlemişlerdir (s. 10). Böylesi bir perspektif geliştirirken gündelik hayatın makro/mikro, yapı/fail gibi dikotomilerin aşıldığı yeni bir gerçeklik düzeyi olarak ele alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aksi halde gündelik gerçeklik, mikro teorilerin ya da

@ Arş. Gör. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi. demircioğlu\_z@yahoo.com

id <https://orcid.org/0000-0002-8749-006X>

Amerikan sosyolojisi örneklerinin sınırlarının içine sıkışıp kalan bir alan olmaktan öteye gidememektedir. Özetle kitabın hedefi sadece gündelik hayat sosyolojisini gündeme getirmek değil sosyolojinin temel teorik ve metodolojik meselelerini ele alarak özellikle Türk sosyoloji geleneğinin gündelik olanla mesafesini açan kuramsal engelleri tartışmaya açmaktır.

Kitabın giriş bölümünden sonraki ana gövdesi, dört kısımda incelenebilir. Bu kısımlar sırasıyla klasik sosyoloji teorilerinin gündelik olana bakışı, gündelik hayat sosyolojisine temel oluşturan Amerikan sosyoloji geleneğinin temsilcileri, gündelik hayat sosyolojisi olarak anılan eleştirel teoriler ve son olarak yapı/fail ikiliğini aşma çabasında olan çağdaş teorilerden oluşmaktadır.

Klasik sosyoloji teorilerine ayrılan kitabın üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümleri, sosyolojinin klasiklerinin gündelik hayata bakışlarına odaklanmaktadır. Üçüncü bölümde Durkheim'dan Parsons'a uzanan yapısal-işlevselci ana damarın bilimsellik iddiası ve düzen odaklı perspektifi nedeniyle gündelik hayata sırt çevirdiğinden (s. 15) bahsedilmiş ardından dördüncü bölümde, Marx'ın öznenin gündelik hayatı dönüştürme kapasitesine olan inancından yola çıkan ütopyacı anlayışı ele alınmıştır. Klasiklere ayrılan son bölüm, zengin ve verimli teorisiyle "ilişki" ve "etkileşim" kavramlarını sosyolojik analize dâhil eden Simmel'e ayrılmıştır. Simmel bu anlamda gündelik hayat pratiklerine odaklanmanın önünü açarak Amerikan sosyoloji geleneğine özellikle de Chicago Okuluna ilham kaynağı olmuştur. Kitabın klasiklere ayrılan bölümlerinde, toplumsal eylemi merkeze alan sosyolojisiyle etkileşim teorilerinin yolunu açan Weber'den söz edilmemesi, bir eksiklik olarak belirtilmelidir.

Kitabın altıncı bölümünden on birinci bölümüne uzanan ikinci kısım, gündelik hayatın ayrıntılarına odaklanan Amerikan sosyoloji geleneği temsilcilerinden Chicago Ekolü mensupları, Mead, Schutz, Goffman, Garfinkel, Berger ve Luckmann gibi isimlerin kuramlarına ayrılmıştır. Bu isimler doğrudan gündelik hayat sosyolojisi inşa etme amacında olmamakla birlikte gündelik pratikleri araştırma nesnesi olarak ele almaları ve bu pratikleri inceleyebilmeyi sağlayacak gelişkin kavram setleri ortaya koymaları nedeniyle gündelik hayat sosyolojisine önemli katkılar sunmuşlardır. Her biri ayrı bir bölümde ayrıntılarıyla ele alınan bu isimlerin ortak paydası, klasik sosyoloji anlayışının yapısalcı dayatmalarına karşın toplumsal olguları inşa eden, toplumsal dünyaya anlam atfeden fail kavramını öne çıkarmalarıdır. Kitabın Amerikan sosyoloji geleneğine ayrılan bölümleri, kuramların felsefi arka planı ve sosyolojik açılımlarına yeterince yer vermiş olmakla birlikte kuramların

nasıl işe koşulduğu noktasında daha aydınlatıcı olabilmek adına kuramcıların ampirik çalışmalarına daha fazla yer verilebilirdi. Bu anlamda kitabın “Chicago Okulu ve Gündelik Hayat” başlıklı altıncı bölümünün hem teorik hem ampirik anlamda oldukça doyurucu olduğu söylenebilir.

Kitabın on iki ve on üçüncü bölümlerinde gündelik hayatı konu alan ilk klasik metinleri kaleme alan ve bu anlamda asıl hedefi gündelik hayat sosyolojisi inşa etmek olan Fransız kuramcılar Lefebvre ve De Certeau’ya yer verilmiştir. Eleştirel kuramın bu iki ismi, Amerikan sosyoloji geleneğinin aksine analizlerinde gündelik hayatı şekillendiren güç ilişkileri, ideoloji ve iktidar kavramlarına yer vererek gündelik hayatı kapitalizm, popüler kültür, tüketim kültürü, boş zaman gibi temalar üzerinden analiz etmişler, toplumsal pratiklerin sadece betimlenmesiyle yetinmeyerek gündelik hayatı sorunsallaştırarak, çelişkilerini ortaya koyma ve gizli kalmış potansiyellerini açığa çıkarma çabası içinde olmuşlardır (Gardiner, 2016, s. 21). Zira gündelik hayat hem özgürleştirici hem de baskıcı öğeler içerecek biçimde diyalektik ve çelişkilidir. Dolayısıyla bireyin kurtuluşu artık Marksist anlamda siyasal bir devrimden ziyade gündelik hayat pratiklerinin içine gömülü mücadele biçimleriyle mümkün olabilecektir.

Kitabın on dört, on beş ve on altıncı bölümlerinden oluşan son kısmı sosyolojinin temel sorunsallarından yapı/fail ikiliğini aşma çabası içinde olan Bourdieu, Collins ve Giddens’a ayrılmıştır. Bu üç isim, sosyal gerçekliğin salt yapısal unsurların belirleyiciliği ya da salt insan öznenin yapıp ettikleriyle belirlenen bir gerçeklik olmadığını ileri sürerek bu iki karşıt konumlanmanın bir arada kullanılmasına olanak veren teoriler geliştirmeye çalışmışlardır (s. 11). Sonuçları ve alana etkileri açısından değerlendirildiğinde bu teorilerin aynı zamanda gündelik hayat alanını fark etmeye olanak sağlayan girişimler olduğu da söylenebilir (s. 372). Dolayısıyla kitabın hem gündelik hayata hem de sosyolojinin teorik ve metodolojik sorunlarına dikkat çekme amacına hizmet eden bu teoriler, gündelik hayat sosyolojisinin derlendiği bu kitapta kendilerine yer bulmuşlardır.

Her derlemenin bir seçki olduğu göz önünde bulundurulmakla birlikte klasikler bölümünde Weber’in yeterince ele alınmamış olması ve belki yapı/fail ikiliğini açık bir şekilde ele almanın bir yolu olarak Durkheim ile Weber’e eş zamanlı yer verilmesi bir eksiklik olarak görülebilir. Ayrıca kitapta, ana akım sosyolojiye gündelik olanın ihmali üzerinden eleştiriler getiren Dorothy Smith’in feminist perspektifine yer verilmesi kitabı zenginleştirebilirdi. Zira Smith bir yandan gündelik olanı kadınlıkla ilişkisi bağlamında tekrar yorumlayarak gündelik olana dikkat çekerken

diğer yandan Marx ve Engels tarafından geliştirilmiş materyalist yöntem ile Garfinkel'in etnometodolojisini birleştirerek Giddens, Bourdieu ve Collins gibi makro yapısal düzeyle mikro etkileşim düzeyi arasında köprü kurma çabası içinde olmuştur (Wallace ve Wolf, 2002, s. 391).

Son olarak kitabın farklı bölümlerinin girişlerinde gündelik olanın ne olduğu ve nasıl ele alınacağına ilişkin tekrar eden kısımlar bulunmaktadır. Bu anlamda her bir bölümü başka bir yazar tarafından kaleme alınan eserin bölümler arası geçişlerine biraz daha özen gösterilmesi, okuma zevkini arttıracacağı gibi bölümler arası ilişkileri de daha kolay kavramayı sağlayabilirdi.

Tüm bunların ötesinde kitap bir yandan gündelik hayat pratiklerine odaklanan teorileri bir arada sunarak alandaki bir boşluğu doldurması diğer yandan sosyolojinin teorik ve metodolojik sorunlarını tartışmaya açması açısından önemli ve değerli bir katkı sunmaktadır. Ayrıca gündelik hayat rutininin büyük oranda sekteye uğradığı pandemi sürecinde gündelik hayat pratiklerini nasıl ele alabileceğimiz konusunda yol gösterici bir kaynak olarak öne çıkmaktadır.

## Kaynakça

- Bauman, Z. (1999). Sosyolojik düşünmek. A. Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Gardiner, M. (2016). Gündelik hayat eleştirileri. D. Özçetin vd. (Çev.). Ankara: Heretik.
- Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2002). Çağdaş sosyoloji kuramları: Klasik geleneğin geliştirilmesi. M. R. Ayas (Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.